

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI

UNESCO Chair
in Bioethics
University of Haifa

Международный государственный экологический институт имени А.Д. Сахарова Белорусского государственного университета

TIBBIY TA'LIMDA ETIKA VA INTEGRATSIYA MASALALARI

xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari
(16 fevral, 2021 yil)

BIRINCHI QISM

Toshkent - 2021

© 2021 O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

UO'K: 61.613.8

KBK 53.59 (O'zb.Rus.Ingliz)

“Tibbiy ta'limda etika va integratsiya masalalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari 2021 yil 16 fevralda Toshkent tibbiyot akademiyasi va Toshkent davlat stomatologiya instituti, Samarkand davlat tibbiyot instituti, Qozon davlat tibbiyot universiteti, Belorusiya davlat universiteti, Janubiy Qozog'iston tibbiyot akademiyasi, Qirg'iziston davlat tibbiyot akademiyasi hamkorligida tashkil etilgan konferentsiya asosida tayyorlangan bo'lib, ushbu to'plam tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida Bioetika fanini o'qitishning roli va ahamiyati, tibbiy ta'limda integratsiya masalalariga bag'ishlangan.

Bosh muharrir: t.f.d., professor A.Q.Shadmanov

Tahririyat a'zolari: f.f.d., professor Norqulov D.T., f.f.d., professor Z.M.Muxamedova, t.f.d., professor F.L.Azizova, t.f.d., professor SH.A. Boymurodov, t.f.d., professor Xolmatova B.T., f.f.d. Norqulov S.D., f.f.n., dotsent F.S.Atamuratova, t.f.n., dotsent Alimova M.F.

ISBN 978-9943-6085-1-8

© “TIBBIY TA'LIMDA ETIKA VA INTEGRATSIYA MASALALARI” MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI, 2021-yil 16-fevral.

Keltirilgan dalillar, iqtiboslar va statistik ma'lumotlarning haqqoniyligi uchun maulliflar mas'uldirlar.

© “MUMTOZ SO‘Z”, 2021.

"ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI" MODUL BIRLIGI VA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Isroilova Sh.A.

O'zbekiston Milliy Universiteti

Sayfullayeva D.I.

Toshkent Tibbiyot akademiyasi

Annotatsiya. Hozirgi kunda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq qilishga bo'lgan ehtiyoj yanada ortib bormoqda. Zamonaviy ta'lim texnologiyalariga asoslangan dars jarayoni talabalarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirib, mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini shakllantirish orqali salohiyatli, qo'yilgan muammolarni mustaqil hal qila oladigan yetuk mutahassislarni tayyorlash muhim vazifalardan hisoblanadi va bo'lajak kadrlarda zaruriy bilim va ko'nikmalarni rivojlanishiga asos bo'ladi.

Kalit so'zlar: texnologik jarayon, texnologik operatsiya, texnologik xarita, texnologik rejim, ta'lim texnologiyasi, pedagogik texnologiya

Kadrlar tayyorlash Milliy dasturida uzluksiz ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatayotgan o'qituvchi va murabbiylarning kasbiy malakalarini oshirish, ularni ilg'or pedagogik texnologiyalar, hamda zamonaviy axborot texnologiyalari bilan qurollantirish xususida alohida ta'kidlangan. 70-80-yillarda Amerikada dunyoga kelgan ta'lim texnologiyasi bugungi kunda barcha rivojlangan mamlakatlarni qamrab oldi, hatto nufuzli xalqaro tashkilot hisoblangan YUNESKO tomonidan tan olindi va qo'llab quvvatlandi. Rivojlanishga yuz tutayotgan respublikamiz ta'lim tizimi uchun ham bu juda muhim bo'lib, maktablarning pedagoglari, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi va oliy ta'lim o'quv muassasalari professor-o'qituvchilari ta'lim texnologiyasini o'zlashtirishlari, hamda amaliyotda qo'llashlari lozim.

Hozirgi kunda pedagogik adabiyotlar, ta'lim muammolariga oid ma'ruzalar, rasmiy hujjatlarda "Yangi pedagogik texnologiya", "Ilg'or pedagogik texnologiya", "Progressiv pedagogik texnologiya", "Zamonaviy ta'lim texnologiyasi" iboralari keng qo'llanilmoqda.

O'zbekistonning shu kundagi pedagogik jamoatchiligining aksariyati, aynan mana shu yo'ldan bormoqda. Bu yo'l ilojisizlikdan izlab topilgan bo'lib, qisqa muddat xizmat qilishi mumkin. O'zbekistonga bu yo'l uzoq xizmat qilolmaydi:

- aholi ta'limini jadallashtirish va samaradorligini oshirish maqsadida eng ilg'or pedagogik tadbirlardan foydalanish zarurligi;
- an'anaviy o'qitish tizimi yozma va og'zaki so'zlarga tayanib ish ko'rishi tufayli "axborotli o'qitish" sifatida tavsiflanib, o'qituvchi faoliyati birgina

o'quv jarayonining tashkilotchisi sifatida emas, balki nufuzli bilimlar manbaiga aylanib qolganligi;

- fan-texnika taraqqiyotining rivojlanib borishi natijasida axborotlarning keskin ko'payib borayotganligi va ularni yoshlarga bildirish uchun vaqtning chegaralanganligi;
- kishilik jamiyati o'z taraqqiyotining shu kundagi bosqichida nazariy va empirik bilimlarga asoslangan tafakkurdan tobora foydali natijaga ega bo'lgan, aniq yakunga asoslangan texnik tafakkurga o'tib borayotganligi;
- yoshlarni hayotga mukammal tayyorlash talabi ularga eng ilg'or bilim berish usuli hisoblangan ob'ektiv borliqqa tizimli yondashuv tamoyilidan foydalanishni talab qilishidadir.

Ta'lim texnologiyasi yuqorida sanab o'tilgan shartlarni barcha talablariga javob beradigan ta'limiy tadbirdir.

Ta'limni texnologiyalashtirishning asosini, ta'lim jarayonini, uning samaradorligini oshirish va ta'lim oluvchilarni, berilgan sharoitlarda va ajratilgan vaqt ichida loyihalashtirilayotgan o'quv natijalarga erishishlarini kafolatlash maqsadida to'liq boshqarish g'oyasi tashkil etadi.

Bunday yondoshishning mohiyati, ta'lim jarayonini tizimlashtirishdan - uni, aniq rasmiylashtirilgan va detallari bo'yicha aniq elementlarga bo'lib tashlash yordamida maksimal shakllashtirishdan iborat.

Texnologik jarayon - ishlab chiqariladigan mahsulotga ishlov berishning yagona jarayonini hosil qiluvchi texnologik operatsiyalar yig'indisi.

Texnologik operatsiya - ishchi tomonidan o'zining ish joyida bajariladigan, yakuniga yetkazilgan harakat ko'rinishidagi jarayonning bir qismi.

Texnologik xarita - ma'lum bir mahsulotni ishlab chiqarish texnologik operatsiyalarini ketma-ketligini bayon qiluvchi texnik hujjat.

Texnologik rejim - texnologik operatsiyalarni amalga oshirishni belgilovchi tartib bo'lib, ma'lum bir mahsulotni ishlab chiqarishda bajariladigan operatsiyalarning vaqti, shartlarini belgilaydi.

Ushbu tushunchalarni o'quv jarayoniga ko'chiradigan bo'lsak, o'qituvchi (pedagog)ning o'qitish vositalari yordamida tahsil oluvchilarga muayyan sharoitlarda ko'rsatgan tizimli ta'siri natijasida ularda jamiyat uchun zarur bo'lgan va oldindan belgilangan ijtimoiy sifatlarni intensiv tarzda shakllantiruvchi ijtimoiy hodisa deb ta'riflash mumkin. Ta'riflar nazariyasi bo'yicha bunday ijtimoiy hodisani pedagogik texnologiya desa bo'ladi (B. Ziyomuxammadov).

"Pedagogik texnologiya-o'quv jarayonini texnologiyalashtirib, uning qayta tiklanuvchanligini hamda pedagogik jarayon turg'unligini oshirib, bu jarayon ijrochisining sub'ektiv xususiyatlaridan uni ozod qiladi", - deydi (V.M.Monaxov).

M.V.Klarin fikricha, pedagogik texnologiya-o'quv jarayoniga yondoshgan holda, oldindan belgilab olingan maqsad ko'rsatkichlaridan kelib chiqib, o'quv jarayonini loyihalashtiradi.

I.Ya.Lernerning fikriga ko'ra, pedagogik texnologiya-ta'lim oluvchilar harakatlarida aks etgan o'qitish natijalari orqali ishonchli anglab olinadigan aniqlanadigan maqsadni ifodalaydi.

V.P.Bespalkoning O'zbekistonlik shogirdlaridan N.Sayidahmedov va A.Ochilovlarning fikricha, pedagogik texnologiya-bu o'qituvchi (tarbiyachi)ning o'qitish vositalari yordamida tahsil oluvchilarga muayyan sharoitda ta'sir ko'rsatishi va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilangan shaxs sifatlarini intensiv shakllantirish jarayonidir.

O'zbekistonlik pedagog olim B.L.Farberman pedagogik texnologiyaga quyidagicha ta'rif beradi: "Pedagogik texnologiya-ta'lim jarayoniga yangicha yondoshuv bo'lib, pedagogikada ijtimoiy-muhandislik ong ifodasidir. U pedagogik jarayonni texnika imkoniyatlari va insonning texnikaviy tafakkuri asosida standart holga solib, uning optimal loyihasini tuzib chiqish bilan bog'liq ijtimoiy hodisadir".

"Ta'lim texnologiyasi - ta'lim modellarini optimallashtirish maqsadida, inson va texnika resurslari va ularning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda butun o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonini yaratish, qo'llash va aniqlash tizimidir".

Dunyoda eng ko'p tarqalgan o'qitishning sinf-dars tizimi quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi:

- yoshi va tayyorgarlik darajasi taxminan bir xil bo'lgan tahsil oluvchilar guruhini tashkil etadi;

- sinf (guruh, oqim) yagona o'quv reja, yagona o'quv dasturlar va yagona mashg'ulotlar jadvali bilan shug'ullanadi;

- mashg'ulotlarning asosiy birligi dars bo'lib, u bitta fanning bitta mavzuga bag'ishlanadi va o'qituvchi tomonidan boshqariladi;

- o'quv kitoblari asosan uy ishlari uchun qo'llaniladi.

An'anaviy o'qitish asosan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga qaratilgan bo'lib, shaxsning rivojlanishini ko'zda tutmaydi.

An'anaviy o'qitish quyidagi xususiyatlarga ega: zo'rvonlik pedagogikasi, o'qitishning tushuntiruv-ko'rgazmali usuli, ommaviy o'qitish. An'anaviy o'qitishda avtoritarlik quyidagi shaklda namoyon bo'ladi: tahsil oluvchi bu hali to'la shakllanmagan shaxs, u faqat bajarishi zarur, pedagog esa-bu sardor, hakam, yagona tashabbuskor shaxs.

Mumtoz an'anaviy sinf-dars tizimi - bu bayon etishni ma'ruzaviy usuli va kitob bilan mustaqil ishlashni o'z ichiga oladi (didaxografiya).

Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalarda esa tahsil oluvchi shaxsi ta'lim jarayoni markaziga qo'yiladi, uning rivojlanishiga va tabiiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga qulay shart-sharoitlar yaratadi.

Bizga ma'lumki, Kadrlar tayyorlash Milliy dasturida O'zbekiston respublikasidagi ta'lim tizimining milliy modeliga alohida e'tibor qaratilgan. Bu model besh tarkibiy qismdan iborat: shaxs, davlat va jamiyat, uzluksiz ta'lim, fan, ishlab chiqarish. Bu yerda ta'lim milliy modelining asosiy tarkibiy qismi "shaxs" birinchi o'rinda turadi. Boshqacha qilib aytganda butun ta'lim tizimi, shu jumladan o'qitish shaxsga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Shuning uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalardan ta'lim jarayoni, o'qitishning shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalari asosida amalga oshirilishi lozim.

Shaxsga yangicha qarash quyidagilardan iborat bo'ladi:

- Ta'lim jarayonida shaxs ob'ekt emas, sub'ekt hisoblanadi;
- Har bir tahsil oluvchi qobiliyat egasi, ko'pchilik esa iste'dod egasi hisoblanadi;
- yuqori etik qadriyatlar (saxiylik, muhabbat, mehnatsevarlik, vijdon va boshqalar) shaxsning ustuvor xislatlari hisoblanadi.

Munosabatlarda demokratlashtirish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- tahsil oluvchi va ta'lim beruvchi huquqlarini tenglashtirish;
- tahsil oluvchining erkin tanlab olish huquqi;
- xatoga yo'l qo'yish huquqi;
- o'z nuqtai nazariga ega bo'lish huquqi;
- tahsil oluvchi va ta'lim beruvchi munosabati zayli: ta'qiqlamaslik; boshqarish emas, birgalikda boshqarish; majburlash emas, ishontirish; buyurish emas, tashkil etish; chegaralash emas, erkin tanlab olishga imkon berish.

Yangi munosabatlarning asosiy mazmuni, hozirgi zamon sharoitida samarali natija bermaydigan va noinsoniy hisoblanadigan zo'ravonlik pedagogikasidan voz kechishdir.

Ta'lim texnologiyasining an'anaviy ta'limdan afzalligi, u ta'lim jarayonini bir butunlikda ko'rib, *ta'lim maqsadi, kutiladigan natijalari, uning mazmuni, ta'lim metodlari, shakllari va vositalari, hamda tahsil oluvchi va ta'lim beruvchilarning faoliyatlarini tizimga keltirib*, ta'lim bosqichlarini loyihalab, ta'lim jarayonini nazorat qilish va ta'lim natijalarini baholash kabi elementlarini o'zaro uzviy bog'lab tizimga keltirib turib uning loyihasini tuzishidadir.

Ta'lim texnologiyasining an'anaviy ta'limdan keyingi farqi, u tahsil oluvchilarning o'zlariga berilgan bilimni yodlab olib aytib berishiga emas, balki ta'lim va tarbiya jarayonining yakunida amaliy ishlarni bajarishiga yo'naltirilganligidadir.

Xulisa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik texnologiya asosan o'z ichiga quyidagi omillarni oladi:

- ta'limda umumiy maqsadning qo'yilishi;
- tuzilgan umumiy maqsaddan aniq maqsadga o'tish;
- nazorat topshiriqlarini ishlab chiqish;
- ta'lim oluvchilarning bilim darajalarini dastlabki (tashxisli) baholash;
- bajariladigan o'quv tadbirlari majmuasi (bu bosqichda ta'lim oluvchilar bilan muloqot asosida ta'limga joriy tuzatishlar kiritilishi lozim); natijani baholash.

Adabiyotlar:

- 1.Бордовская Н.В., Розум С.И. Психология и педагогика: учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2017, 324 bet.
- 2.Arziqulov A.U. Interfaol usullar. - Samarqand, 2016, 14 bet.
- 3.Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogic tehnologiyalar. Pedagogika, Darslik. – Toshkent, 2015, 45 bet.
- 4.Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. -T.,2006 - 73 bet.
- 5.Bespalko V.P. Pedagogika i progressivnoe texnologiya obucheniya. - M., -

1995, 66-67 betlar.

МЕЖПРЕДМЕТНАЯ, МЕЖДИСЦИПЛИНАРНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ И РАЗВИТИЕ ТРИЕДИНСТВА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТА

*Хатамов А.И., Гулманов И.Д.
Ташкентская медицинская академия*

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы организации и реализации интегрированного подхода в высшем медицинском образовательном процессе, роль развития триединства у профессорско-преподавательского состава, создание интегрированного союза «преподаватель-наставник+студент+ученый-клиницист» в подготовке специалиста, способного осознанно использовать потенциал фундаментальных и клинических дисциплин для системного решения профессиональных задач.

Ключевые слова: интеграция, межпредметная связь, междисциплинарный подход, триединство, качество образования.

Перед современным медицинским образованием поставлена цель – подготовит для здравоохранения высокообразованного, интеллектуально развитого специалиста – личность, имеющее глубокое понимание взаимосвязи всех процессов, протекающих в организме человека, как в норме, так и при патологических состояниях. Выполнение такой важной миссии требует от образовательной системы, в частности и от педагогов, изыскания путей достижения цели, опираясь на высокие этические, педагогические, научные и клинические стандарты. Большая роль в медицинском образовательном процессе отводится на внедрение, применение и развитие инновационных образовательных концепций и технологий, способствующие становлению и реализации у студентов таких позиций как способность осваивать и самостоятельно развивать различные компетентности, готовность к личностному и профессиональному росту [5].

Чтобы создать единую целостную научную картину мира в медицине, реконструировать в знании объект, необходимо связать, объединить те теоретические фрагменты научного знания, которые даются специальными медицинскими науками. Основываясь на логическое мышление, подтвержденные научными теоретическими знаниями, теоретическая медицина исследует теоретические основы лечения, создает медицинские гипотезы, предлагает пути развития практической медицины. Теоретическая медицина – это первый шаг практики. Практическая, или клиническая медицина – практическое применение накопленных медицинской наукой

<i>Ташипулатова Ф.К., Медведева Н.В., Мухтермова В.Н., Шамишева Н.Н., Курбанов А.Х.</i>	Применение современных форм обучения в процессе подготовки студентов на кафедре фтизиатрии и пульмонологии	48
<i>Абдуллаева Р.М.</i>	Своеобразие обучения медицинской лексики и терминологии студентов-медиков	51
<i>Maxsudov V.G., Ermetov E.Ya., To'xtaxodjayeva F.</i>	Information technologies in medicine	54
<i>Гулямова Ш.С., Закирходжаев Р.А.</i>	Оценка клинического мышления студентов медицинских вузов	57
<i>Бабаханова Д.Ш.</i>	Новые перспективы использования электронных образовательных ресурсов на уроках биологии	62
<i>Базарбаев М.И., Эрметов Э.Я., Сайфуллаева Д.И.</i>	Новые взгляды и форматы- внедрение современных технологий виртуальной и дополненной реальности в медицинское образование: тенденции и проблемы	65
<i>Isroilova Sh.A., Sayfullayeva D.I.</i>	"Zamonaviy ta'lim texnologiyalari" modul birligi va pedagogik texnologiyalar	70
<i>Хатамов А.И., Гулманов И.Д.</i>	Межпредметная, междисциплинарная интеграция и развитие триединства в профессиональной подготовке специалиста	74
<i>Халматова Б.Т., Курбанова Д.Р., Миррахимова М.Х., Таиматова Г.А.</i>	Соблюдения принципов этики и деонтологии во взаимоотношениях врач-врач, врач-пациент в педиатрии	78
<i>Исакова Г.Н.</i>	От сўз туркумини ўзлаштиришда замонавий усуллардан фойдаланиш	79
<i>Орипов Ф.С., Содикова С.З.</i>	Проявления гуманизации при обучении в медицинском ВУЗе	82
<i>Курбанова Д.Р., Агзамходжаева Н.С.</i>	Обучение основам этики и деонтологии студентов медицинских вузов в педиатрии	84
<i>Тошполатова Ш.М.</i>	Тиббий ахлоқ тизимида биоэтиканинг ўрни	85
<i>Mahtudova M.S., Axmedova D.T.</i>	Innovative teaching methods in medicine	87
<i>Базарбаев М.И., Эрметов Э.Я., Сайфуллаева Д.И.</i>	Технология разработки программной оболочки для создания электронных учебников по предмету математическая статистика	90
<i>Бобоева Р.Н.</i>	Биология фанларини ўқитиш жараёнида биоахлоқий дунёқарашни шакллантиришга доир	93
<i>Базарбаев М.И., Бобажанов Б.О., Махсудов В.Г.</i>	Масофавий таълимда талабаларнинг билимини назорат қилишни оптималлаштириш	94
<i>Комилова М.О.</i>	Методика использования гибридных форм и технологий при изучении гуманитарных наук студентами-медиками	97
<i>Халматова Б.Т., Мирсалихова Н.Х., Агзамходжаева Н.С.</i>	Морально-правовые аспекты врачебной тайны в педиатрии	100
<i>Мелибаева Р.Н.</i>	Ўзбекистонда тиббий психодиагностиканинг ривожлантириш: муаммо ва ечимлар	102
<i>Makhmatmuradova N.N.</i>	Deontological aspects in pulmonology	106
<i>Даминов Б.Т., Расулев Ё.Э.</i>	Значение наследия Ибн-Сины в развитии медицинских знаний	110
<i>Маматкулов Б., Уразалиева И.Р., Инаков Ш.А., Тураев Б.Ш.</i>	Научные исследования и принципы научной этики в медицинской науке	113